

KOREYS TILIDA FE'L SO'Z TURKUMI VA UNING GRAMMATIK XUSUSIYATLARI

B.Bakhtiyorov. Koreys tili yo'nalishi talabasi,
Sh.K. Eshimova. Koreys filologiyasi katta o'qituvchisi

Fe'l — harakat bildiruvchi so'zlar turkumi va shu turkumga oid har bir so'z. Grammatikada "harakat" so'zi keng tushunchali bo'lib, nafaqat harakatni, balki holat yoki hodisani ham bildiradi, Masalan:

달리다 chopmoq, 뛰다 sakramoq, 울다 yig'lamoq, 잠자다 uxlamoq, 생각하다 o'ylamoq, 사랑하다 yaxshi ko'rmoq, 쉬다 dam olmoq, 시들다 so'limoq, 번식하다 ko'paymoq

Fe'llar lug'aviy ma'noga ega yoki ega emasligiga ko'ra 2 turga bo'linadi:

1. Mustaqil fe'llar. Mustaqil fe'llar boshqa mustaqil so'z turkumlariga oid fe'llar gapda predikat vazifasini bajaradi va mavzuni tushuntirish uchun xizmat qiladi. Harakatni ifodalovchi, masalan, gap predmetining harakati yoki tabiat yoki materiyaning harakatini ifodalovchi fe'llar harakat fe'llari, predmetning xususiyati yoki holatini ifodalovchi fe'llar esa holat fe'llari yoki sifat deyiladi.

가다 bormoq, 오다 kelmoq, 읽다 o'qimoq, 공부하다 dars qilmoq

2. Yordamchi fe'llar. Yordamchi fe'llar (bular, odatda, "ko'makchi fe'llar" deb yuritiladi). Fe'lning bunday shakllari turli grammatik, modal va boshqa ma'nolarni ifodalaydi:

읽어 주다 o'qib bermoq, 읽어 보다 o'qib ko'rmoq, 읽어 되다 o'qib bo'lmoq, 읽을 수 있다 o'qiy olmoq

3. Bog'lama vazifasini bajaruvchi yordamchi fe'llar.

Masalan: 운동선수가 되다 sport ustasi bo'lmoq, 교사가 되다 o'qituvchi bo'lmoq
Harakat va holat fe'llari.

1. 동작동사 harakat fe'li

사물의 움직임이나 작용을 나타낸다. Ob'ektning harakatini bildiradi

예문: 학생이 학교에 간다 O'quvchi maktabga boryapti

비가 옵니다 Yomg'ir yog'yapti

아이가 밥을 먹습니다 Bola ovqat yeyapti

나는 노란 색 옷을 입었습니다 Men sariq rang kiyimni kiydim

강물이 흐른다 Daryo suvi oqyapti

2. 상태동사 Holat fe'li

사물의 성질이나 상태를 나타낸다. Narsaning sifati yoki holatini bildiradi.

예문: 이 백화점은 물건값이 싸입니다 Bu univermagda mahsulotlar narxi arzon

오늘 날씨가 매우 좋습니다 Bugun havo juda yaxshi

여기에 꽃이 아주 많습니다 Bu yerda gullar juda ko'p

저 아이는 예쁩니다 Anavi bola chiroyli

Holat fe'llari shaxslarning ichki kechinmalari va narsalarning bir holatdan ikkinchi holatga o'tish jarayonini ifodalovchi fe'llarga holat fe'llar deyiladi: Harakat fe'llaridan farqli ravishda holat fe'llari buyruq yoki so'roq shakllariga ega emas: (동사 71p)

예문: 식당에서 밥을 먹어라 Restoranda ovqat ye

날마다 한국말을 열심히 공부하자 Har kuni koreys tilini g'ayrat bilan o'qiylik

이 물건은 질이 좋다 Bu narsaning sifati yaxshi

그 아이의 얼굴은 매우 예쁘다 U bolaning yuzi juda chiroyli

3. '이다' 동사 Ot kesim

Ushbu "ot kesim" fe'li predmet va tasvirlanmoqchi bo'lgan otning kelishikda ekanligini yoki gapdagi predikativ ot tarkibiga kirishini bildiradi. Ot odatda oldiga qo'yiladi, lekin otlar bilan bir xil rol o'ynaydigan iboralar va bo'laklar ham kelishi mumkin. Demak, "dir" fe'li ot yoki ot ekvivalentini predikativ holga keltiradigan bosh gap zarrasi vazifasini bajaradi.

예문: 가는 사람이 김영수입니다 Ketayotgan kishi Kim Yong Su

이것은 책입니다 Bu kitob

이 책은 한국말 교과서이다 Bu kitob koreys tili darsligi

오늘은 금요일이에요 Bugun juma

오늘 숙제는 45 페이지까지입니다 Bugungi uyga vazifa 45-betgacha

4. '있다' 동사

'있다' fe'li sub'ektning biror narsaning mavjudligini yoki egaligini bildiradi. "Bo'lmoq" fe'lining borlik ma'nosidagi tarjimai "mavjud", egalik ma'nosida esa "bo'lmoq"dir.

예문: 책이 책상에 있어요 Kitob partada (bor, turibdi)

부모님이 집에 계십니다 Ota-onam uyda (bor)

너희 회사는 어디에 있니? Sizlarning firmangiz qayerda (joylashgan)?

할머니, 돈이 얼마나 있으세요? Buvi qancha pulingiz bor?

너, 오늘 할 일이 있니? Sening bugun qiladigan ishing bormi?

5. 동사의 활용 Fe'llarning tuslanishi

1) 활용의 방법 - Koreys tilidagi fe'llar asos va qo'shimchadan tuzilgan, lekin o'zak o'zgarmaydi va qo'shimchadan esa turli shakllarda o'zgaradi. Shu tariqa o'zgaras o'zakka o'zgaruvchan qo'shimcha qo'shish orqali gapning xarakterini turli yo'llar bilan o'zgartirishga - Tuslanish deyiladi

2) 활용의 종류- Fe'llar tuslanish orqali turli vazifalarni bajaradi va vazifalariga ko'ra ularni quyida ko'rsatilganidek tasniflash mumkin.

3) 활용과 접미사 - Fe'l "O'zak + nisbat" dan iborat bo'lib, turli grammatik vazifalarni bajarish uchun fe'ling boshi va oxiriga kiruvchi qo'shimcha mavjud. Bu qo'shimchalar o'zlik, majhul, aniq, birgalik, orttirma nisbatlar turli ma'no kabilarni bildiradi va ularning bir nechitasi birga kelganda ma'lum bir tartibni bildiradi. Va quyidagi tartibga muvofiq birlashtiriladi

예문: 어머니께서 아이에게 밥을 먹이셨습니다 Ona bolasiga ovqat yedirdi
먹- -이- -시 - 었 - 습니다.

어간 사동 존대 시제 어미

김 선생은 회사에 갔더군요 Kim domla firmaga ketibdi ekanku

가- -왔 - - 더- - 군요.

어간 시제 시상 어미

4) 불규칙동사 - Fe'llar orasida grammatik shakli o'zak va oxiri o'zgarmaydigan fe'llar ham bor bo'lib, shakli o'zgargan fe'llar esa tartibsiz ya'ni noto'g'ri fe'llar deyiladi. Noto'g'ri fe'llarning ba'zilari o'zak sonlari o'zgaradi yoki tushib qoladi, ba'zan ba'zi fonemalar qo'shiladi, ba'zilari esa o'zgartiriladi. Jadval sifatida u quyidagicha ko'rinadi:

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. 신개정 외국인을 위한 한국어 문법
2. Никольский Л. Б. Служебные слова в корейском языке / Отв. ред. Ю. Н. Мазур. - М.: Изд-во вост. лит., 1962. — С. 128-129.
3. Kyubyong Park. 500 Basic Korean Verbs: The Only Comprehensive Guide to Conjugation and Usage. - Tokyo, Rutland, Singapore: Tuttle Publishing, 2011. - p.
4. Эшимова, Ш. 2020. Особенности метафоры тропинимического происхождения. Иностранная филология: язык, литература, образование. 2 (75) (апр. 2020), 81–86.
5. Никольский Л. Б. Служебные слова в корейском языке / Отв. ред. Ю. Н. Мазур. - М.: Изд-во вост. лит., 1962. — С. 129-131.112 Там же, С. 132-136.
6. Васильев А. Г. О детерминативных связках хада и тведа в корейском языке // Филология и история стран зарубежной Азии и Африки. Кратк. тез. науч. конф. вост. фак-та. — Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1972. — С. 14-16.
7. Jaehoon Yeon, Lucien Brown. Korean: A Comprehensive Grammar. London, New-York: Routledge, 2011. - p. 68.
8. Kenjaboevna, S. E., & Ugli, K. M. S. (2021). The phenomenon of personalization in korean (on the example of fairy tales). Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(6), 677-681
9. Bazarova, S. S. (2022). Li Xe Jo asarlarida gender tenglik munosabatining ilgari surilishi. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(Special Issue 24), 180-188.
10. Shuxratovna, B. S. (2022). Koreys adibasi pak van so ijodining o'ziga xosligi xususida. *Gospodarka i Innowacje.*, 24, 56-59.